

Universitat de Lleida

GUIA DOCENT
**PREHISTÒRIA DE LA
PENÍNSULA IBÈRICA I LES
BALEARS**

Coordinació: TARONGI CHAVARRI, MIGUEL

Any acadèmic 2022-23

Informació general de l'assignatura

Denominació	PREHISTÒRIA DE LA PENÍNSULA IBÈRICA I LES BALEARS			
Codi	100095			
Semestre d'impartició	2N Q(SEMESTRE) AVALUACIÓ CONTINUADA			
Caràcter	Grau/Màster	Curs	Caràcter	Modalitat
	Grau en Història	3	OPTATIVA	Presencial
Nombre de crèdits assignatura (ECTS)	6			
Tipus d'activitat, crèdits i grups	Tipus d'activitat	PRAULA		TEORIA
	Nombre de crèdits	3		3
	Nombre de grups	1		1
Coordinació	TARONGI CHAVARRI, MIGUEL			
Departament/s	HISTÒRIA			
Distribució càrrega docent entre la classe presencial i el treball autònom de l'estudiant	60 hores presencials (incloses sortides de camp) 90 hores no presencials: ensenyament síncron i treball autònom de l'alumne			
Informació important sobre tractament de dades	Consulteu aquest enllaç per a més informació.			
Idioma/es d'impartició	Català			
Distribució de crèdits	3 crèdits teòrics 3 crèdits pràctics			

Professor/a (s/es)	Adreça electrònica professor/a (s/es)	Crèdits impartits pel professorat	Horari de tutoria/lloc
TARONGI CHAVARRI, MIGUEL	miguel.tarongi@udl.cat	6	

Informació complementària de l'assignatura

L'assignatura preten formar a l'alumnat en el coneixement històric de la Prehistòria peninsular i de les Illes, transmetent un esperit crític davant dels paradigmes vigents i estimulant una visió transversal de les diferents manifestacions culturals, econòmiques, socials i rituals del període que va des d'ara fa 1.800.000 d'anys fins ara fa 2.750 anys.

S'analitzaran les teories existents sobre l'origen dels primers pobladors de la península en el context general de la hominització i de la colonització humana d'Europa; les hipòtesis sobre l'adopció de l'economia de producció i l'aparició de la metal·lúrgia, així com l'evolució de les pràctiques d'enterrament i de les diferents manifestacions artístiques al llarg d'aquesta etapa. S'incidirà en l'estudi de la prehistòria catalana.

La formació teòrica es complementarà amb dues sortides de camp a jaciments o museus de l'àrea catalana i la docència inclourà l'ús de les TIC per il·lustrar les diferents problemàtiques.

Es desenvoluparan també debats a classe sobre problemàtiques concretes com "la violència en la Prehistòria" o "el rol de la dona en les societats prehistòriques".

La superació de l'assignatura s'avaluarà a partir de la participació en aquestes activitats, un exàmen teòric i un comentari de text.

Objectius acadèmics de l'assignatura

(O.1) Formació teòrica sobre les principals corrents interpretatives en l'àmbit europeu de l'origen, transició i evolució de les societats de caçadors-recol·lectors a les comunitats d'agricultors i ramaders. Valorar la incidència de la metal·lúrgia en l'aparició de les primeres societats estratificades

(O.2) Conèixer els principals recursos no bibliogràfics relacionats amb l'ensenyament i aprenentatge de la Prehistòria

(O.3) Introduir al coneixement de l'evolució paleoclimàtica i paisatgística de la Península i la incidència humana en aquest procés. Comparar els efectes del fenomen en funció de les activitats econòmiques i les formes d'organització social prehistòriques

(O.4) Presentar les evidències dels primers conflictes violents durant la Prehistòria tant des del punt de vista intergrup, com domèstic. Adquirir una visió diacrònica de les diferents manifestacions en relació amb l'estructura interna d'aquestes comunitats.

Competències

Competències
Capacitat per valorar críticament els paradigmes teòrics vigents sobre l'evolució de la Prehistòria a la Península i les Illes Balears.
Capacitat per utilitzar els recursos formatius i didàctics inherents als jaciments prehistòrics, museus i diferents recursos digitals de l'àrea estudiada.

Adquirir un coneixement del territori peninsular i insular des d'una perspectiva interdisciplinària, que inclou la capacitat per analitzar els paisatges actuals com el resultat de la interacció mil·lenària entre les comunitats i el medi natural. Conèixer les disciplines científiques que permeten aquest tipus d'aproximació.

Adquirir una visió històrica sobre els orígens de fenòmens actuals com la violència des del punt de vista antropològic i arqueològic.

Continguts fonamentals de l'assignatura

Bloc I.- Metodologia de la recerca en Prehistòria

- I.1.- Mètodes de datació i periodització de la prehistòria peninsular
- I.2.- La recerca interdisciplinària: reconstruccions paleoecològiques i paleoeconòmiques
- I.3.- Historiografia

Bloc II.- Les comunitats de caçadors-recol·lectors (1.800.000-8.000 BP)

- II.1.- Els primers pobladors de la península en el context de la colonització humana d'Europa
- II.2.- Evolució del poblament durant el Paleolític
 - Les espècies humanes
 - Tecnologia lítica
 - Aspectes econòmics i socials
- II.3.- Canvi climàtic: definició i caracterització de l'epipaleolític i mesolític
- II.4.- L'art paleolític

Bloc III.- Agricultors i ramaders: el Neolític i l'adopció de l'economia de producció (8.000-5.500 BP)

- III.1.- Teories sobre el procés de neolitització peninsular
- III.2.- Formes d'hàbitat, economia i pràctiques funeràries
- III.3.- El fenomen megalític
- III.4.- L'art post-paleolític

Bloc IV.- Calcolític i edat del bronze: les primeres societats metal·lúrgiques (5.500-3.000 BP)

- IV.1.- El desenvolupament de la metal·lúrgia: aspectes històrics i tecnològics
- IV.2.- Panorama regional i evolució diacrònica
 - Calcolític i edat del bronze al sud-est i Portugal
 - Les Mesetes i Galícia
 - País Valencià, Vall de l'Ebre i Catalunya
- IV.3.- El bronze final i la transició a la primera edat del ferro

Bloc V.- La Prehistòria de les illes Balears

- V.1.- Els primers pobladors
- V.2.- Caracterització diacrònica del poblament, formes d'hàbitat, economia i món funerari en les diferents

illes

Eixos metodològics de l'assignatura

HP aula: hores de classe presencial a l'aula

HNP autònomes: hores de treball autònom de l'alumnat

Activitat	CODIFICACIÓ / descripció / tipologia TPD	O*	G*	HP		HNP
Classe magistral (M)	M: Veure temari	O.1 O.3	GG	25,5		40
Seminaris (S)	S-1 Debat sobre la violència a la Prehistòria S.2 Debat sobre la imatge de la dona en el registre arqueològic	O.4	GG	2 2		10 10
Pràctiques (P)	P 1: Visita Centre d'interpretació sobre el megalitisme: Seró - Espai transmissor i del dolmen de la Torre dels Moros de Llanera (Torà, la Segarra) P 2: Visita pintures rupestres de Cogul i centre d'interpretació sobre l'art rupestre P 3: Visita Atapuerca (2 dies)	O.2	GG	5 5 10		
Treballs (T)	T: Treball individual	O.2	Ind.			30
Tutories (Tut)	Tut: Seguiment dels treballs	O.2	Ind.	10,5		
Altres (AA)						
Avaluació (AV)	Veure taula mecanismes d'avaluació					
TOTAL				60		90

O: Objectiu. G: número de grups implicats en l'activitat.

Pla de desenvolupament de l'assignatura

- 1- Tota la planificació de l'assignatura es pot veure afectada per les incidències sanitàries.
- 2- D'entrada, la docència s'impartirà en format presencial a l'aula.
- 3- Les classes presencials tindran lloc en l'aula (2.16) i horaris (9-13h) que estableixi la guia acadèmica de la Facultat de Lletres. Els seminaris es duran a terme també dins d'aquests horaris.
- 5- Les sortides de camp s'efectuaran els dimecres pel matí en dies prèviament concertats amb l'alumnat.
- 6- Els comentaris de text individuals són obligatoris i s'entregaran, com a màxim, el dia de l'examen final.
- 7- El curs emprarà el Campus Virtual com a eina de comunicació entre les professores i els i les alumnes.
- 8- Per concretar visites/tutories, escriure un correu electrònic a georgina.prats@udl.cat.

Sistema d'avaluació

Mecanismes d'avaluació	Codificació / descripció-criteris / tipologia TPD	Observacions	O*	Activitat	%*
Assistència i participació (As)	As: Participació a classe, seminaris i tutories.	Coavaluació	O.4	M, S1, S2, Tut	10

Taller d'avaluació (TA) (Examen)	TA: Examen teòric. Un tema a triar entre 2 propostes (50% de la nota) i 5 preguntes curtes (50%)	Prova escrita	O.1 O.3	M	30
Informe (In) / Treballs (T)	T: Treball individual In-2: Lectures Bloc In-3: Lectures Bloc	Prova escrita	O.2	T	30 10 10
Altres (A)	A: Visites externes	Pràctica de camp	O.2	P1, P2	10
TOTAL					100

L'examen conta el 30% de la nota i es realitzarà sobre 10 punts i serà necessari arribar a la puntuació de '5' per tal de poder combinar la resta de punts de l'avaluació.

Bibliografia i recursos d'informació

BIBLIOGRAFIA

MANUALS I OBRES GENERALS

- Balbín, R. de, Bueno, P. (eds.) (2003): Primer Symposium Internacional de Arte Prehistórico de Ribadesella: El arte prehistórico desde los inicios del siglo XXI (Ribadesella, octubre 2002), Asociación Cultural Amigos de Ribadesella, Ribadesella.
- Barandiarán, I., Martí, B., Del Rincón, M. A., Maya, J. L. (2012): Prehistoria de la Península Ibérica, Ariel Prehistoria, Barcelona.
- Barceló J. A., Bogdanovic, I., Morell, B. (2017): IberCrono 2016. Cronometrías Para la Historia de la Península Ibérica. Actas del Congreso de Cronometrías Para la Historia de la Península Ibérica (IberCrono 2017) (Barcelona, september 17-19 de 2016). CEUR Workshop Proceedings, vol. 2024 (urn:nbn:de:0074-2024-4). <http://ceurws.org/Vol-2024/>
- Canal, J., Carbonell, E. (1989): Catalunya paleolítica, Patronat Francesc Eiximenis, Girona.
- Carbonell, E. (coord.) (2005): Homínidos. Las primeras ocupaciones de los continentes, Ed. Ariel, Barcelona.
- Díaz-Andreu, M. (2002): Historia de la Arqueología en España. Estudios. Ediciones Clásicas, Madrid.
- Eiroa, J. J., Bachiller, J. A., Castro, L. Lomba, J. (1999): Nociones de tecnología y tipología en Prehistoria, Crítica/Arqueología, Barcelona.
- Fernández Eraso, J., Mujika, J. A. (eds.) (2010): Actas del Congreso Internacional sobre Megalitismo y otras manifestaciones contemporáneas en su contexto social, económico y cultural (Beasain 2007), Munibe Suplemento 32, Sociedad de Ciencias Aranzadi, Donostia.
- García Sanjuan, L. (coord.) (2008): Patrimonio megalítico: más allá de los límites de la Prehistoria. PH67, Boletín del Instituto Andaluz de Patrimonio Histórico, Junta de Andalucía, Sevilla.
- Gibaja, J. F., Carvalho, A. F., Chambron, Ph. (eds.) (2012): Funerary Practices in the Iberian Peninsula from the Mesolithic to the Chalcolithic. BAR International Series, 2417, Oxford.
- Gibert, J. (2004): El hombre de Orce. Los homínidos que llegaron del Sur, Ed. Almuzara, Córdoba.
- Guerrero, V. M., Calvo, M., Gornés, S., (2006): Historia de las Islas Baleares, El Mundo-El Día de Baleares, Mallorca, (2 vol.).
- López García, P. (coord.) (2017): La Prehistoria en la península ibérica. Historia de España I. Itsmo, Madrid.
- López Mira, J. A., Martínez Valle, R., Matamoros, C. (coords.) (2009): Actas del IV Congreso: El Arte Rupestre del Arco Mediterráneo de la Península Ibérica. 10 Años en la Lista del Patrimonio Mundial de la UNESCO

(València, 3-5 diciembre 2008), Generalitat Valenciana, València

- Lull, V., Micó, R., Rihuete, C., Risch, R. (1999): Ideología y sociedad en la prehistoria de Menorca. La Cova des Càrritx y la Cova des Mussol, Consell Insular de Menorca, Barcelona, 1999.

- Martínez, J., Hernández, M. S. (coords.) (2013): Actas del II Congreso de Arte Rupestre Esquemático en la Península Ibérica (Comarca de Los Vélez, Almería, 5-8 mayo de 2010). Ayuntamiento de Vélez-Blanco, Vélez-Blanco.

- Martínez Navarrete, M. I. (1989): Una revisión crítica de la prehistoria española : la Edad del Bronce como paradigma, Ed. Siglo XXI, Madrid.

- Menéndez, M. (coord.) (2013): Prehistoria Antigua de la Península Ibérica. UNED, Madrid.

- Menéndez, M. (coord.) (2013): Prehistoria Reciente de la Península Ibérica. UNED, Madrid.

- Rojo, M. A., Garrido, R., García, I. (coords.) (2012): El Neolítico en la Península Ibérica y su contexto europeo. Cátedra, Madrid.

- Rojo, M. A., Garrido, R., García, I. (coords.) (2005): El campaniforme en la Península Ibérica y su contexto europeo, Universidad de Valladolid, Valladolid, 2005.

- Ruiz Gálvez, M. L. (coord.) (2001): La Edad del Bronce, ¿Primera Edad del Oro de España ?. Sociedad, economía e ideología, Crítica/Arqueología, Barcelona.

- Sala, R., Carbonell, E., Bermúdez, J. M., Arsuaga, J. L. (coords.) (2014): Los cazadores recolectores del Pleistoceno y del Holoceno en Iberia y el Estrecho de Gibraltar: Estado actual del conocimiento del registro arqueológico, Fundación Atapuerca - Universidad de Burgos, Burgos.

- Sanchidrián, J. L. (2001): Manual de arte prehistórico, Ariel Prehistoria, Barcelona.

Al llarg del curs es proporcionarà una àmplia bibliografia específica per cada tema.